Cuvintele şi formele lor corecte

prof. Dincă Constantina-Irina,
Şcoala Gimnazială „Dumitru Popovici", Şerbăneşti, Olt

Programa școlară pentru disciplina Limba și literatura română pentru clasele a V-a – a VIII-a, în conformitate cu Planul-cadru de învățământ, aprobat prin OMENCS nr. 3590/05.04.2016, are alocate doar 4 ore pe săptămână şi urmăreşte formarea a cinci competenţe generale:

1. Participarea la interacţiuni verbale în diverse situaţii de comunicare, prin receptarea şi producerea textului oral

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

4. Utilizarea corectă, adecvată şi eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

„Competenţa 4. Utilizarea corectă, adecvată şi eficientă a limbii în procesul de comunicare fundamentează competenţa de comunicare. Formarea şi dezvoltarea acestei competenţe generale se realizează printr-un demers care subordonează conceptele lingvistice performării unor acte de limbaj, unor situaţii comunicative de complexitate diferită, gradată în raport cu vârsta elevilor. Se urmăreşte astfel limba în funcţiune, şi nu limba abstractă, reevaluându-se rolul limbii în formarea şi în buna funcționare a gândirii logice. Dezvoltarea competențelor aferente se reflectă în structuri sintactice în uz, privilegiindu-se sensul, şi nu forma, pornind de la conceptul de structură, tipar propoziţional/frastic, pentru ca, în final, să se ajungă la construcții sintactice/text. Cunoştinţele lingvistice îi vor folosi elevului să-şi dezvolte deprinderile de exprimare şi de receptare corectă şi eficientă a unor texte de tipuri şi de dimensiuni diferite, să exerseze cu succes toate funcțiile limbajului, în viața personală, școlară, socială, în contexte formale/informale variate."

În strânsă legătură cu competenţa generală 4 se află componenta lingvistică a disciplinei limba şi literatura română, explicată de autorii programei ca fiind „fundamentul dezvoltării competenţei de comunicare, favorizând înţelegerea relației dintre uz și normă și conștientizarea importanței codului lingvistic în procesul de comunicare. În gimnaziu, învăţarea corectă şi dirijată a normei limbii române literare exercită un rol reglator asupra corectitudinii exprimării, raportând la norma limbii române standard achizițiile lingvistice ale elevilor din perioada anterioară de școlaritate. Limba este instrumentul principal de organizare a gândirii logice, având astfel implicații majore în asigurarea accesului elevului la cunoaștere și, implicit, a succesului școlar la toate disciplinele de studiu. Comunicarea lingvistică în limba maternă este esenţială în definirea mediului familial şi afectiv, dând sens existenţei socioculturale a fiecărui individ și susținând conștiința identitară."

Competenţa generală 4, Utilizarea corectă, adecvată şi eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise, are propriile Competenţe specifice şi exemple de activităţi de învăţare, în funcţie de clasă. Astfel, pentru clasa a V-a se au în vedere competenţele specifice:

4.1. Utilizarea achiziţiilor sintactice şi morfologice de bază ale limbii române standard pentru înţelegerea şi exprimarea corectă a intenţiilor comunicative

4.2. Aplicarea achiziţiilor lexicale şi semantice de bază, în procesul de înţelegere şi de exprimare corectă a intenţiilor comunicative

4.3. Monitorizarea propriei pronunţii şi scrieri şi a pronunţiei şi scrierii celorlalţi, valorificând achiziţiile fonetice de bază

4.4. Respectarea normelor ortografice şi ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale şi sintactico-morfologice în interacţiunea verbală

4.5. Utilizarea competenţei lingvistice în corelaţie cu gândirea logică/analogică, în procesul de învăţare pe tot parcursul vieţii

Dobândirea acestor competenţe se poate realiza printr-o multitudine de activităţi:

− exerciţii ludice, tip „telefonul fără fir", pentru a sesiza distorsiunile care apar în emiterea mesajelor;

− exerciții de completare a cuvintelor într-un text lacunar, pe baza unor criterii date.

− povestirea unei întâmplări reale/imaginare;

− precizarea sinonimelor, a antonimelor unor cuvinte date;

− identificarea sensurilor cuvintelor în funcţie de context;

− exerciții de identificare a cuvintelor dintr-un câmp lexical;

− exerciţii de utilizare corectă a normelor gramaticale, fonetice și lexicale în mesaje pe teme de interes, în contexte familiare și nonfamiliare;

− descrierea unui personaj/persoană/animal/peisaj, folosind categorii gramaticale și semantice diferite;

− traduceri literale ale unor unități frazeologice, în scop umoristic.

- exerciții de relaționare a sunetului cu litera și de identificare a rolului semnelor diacritice în rostirea sunetelor specifice limbii române;

− exerciții de scriere, de transcriere şi de rescriere corectă a unor texte;

− recitarea unor poezii cu/fără fundal sonor;

− compararea sistemului vocalic al limbii române cu o limbă modernă studiată de elevi în școală.

− exerciții de utilizare a semnelor de punctuație și de ortografie, în funcție de intenția de comunicare și de mesajul transmis;

− exerciţii de identificare a formei corecte a unor fapte de limbă;

− jocuri de cuvinte/fraze bazate pe confuzii fonetice/lexicale/sintactico-morfologice.

- exerciții de modificare/transformare a unor enunțuri în funcție de deprinderile dobândite;

− exerciții de compararea mesajelor postate pe forumuri, cu norma limbii române standard.

Profesorul poate folosi aceste activităţi drept pretext pentru însuşirea formelor corecte ale diferitelor părţi de vorbire, atât de mutilate de limba vorbită şi neîngrijită prezentă în toate aspectele realităţii. De foarte multe ori elevii noştri aleg, în exerciţii, forme pe care le consideră corecte pentru simplul fapt că „aşa le-au auzit", fără a le verifica în DOOM2. De aceea, este important să-i familiarizăm din timp cu variantele corecte ale cuvintelor, nu cu cele uzuale, pentru a le dezvolta gândirea logică:

analogă/ analoagă	ambreiaj	a antedata	anglo-saxon
acont/ aconto	agheasmă	a completa	chewing-gum
clovn/ claun	adaos	a deconspira	fast-food
calcifica/ calcifia	asamblare	a ingurgita	jazz-rock
topogan/ tobogan	anticameră	a se încarna/ a se incarna	living-room
corijent/ corigent	autovehicul	a întreprinde	luare-aminte
cearşaf/ cearceaf	afluent	a binecuvânta	bun-plac
derby/ derbi	acuarelă	a binedispune	bine-crescut
dicţie/ dicţiune	alviţă	a binemerita	bun-rămas
deseară/ diseară	halva	a binevoi	bun-simţ
dumirire/ dumerire	abţibild	a propovădui	primă-doamnă
extravertit/ extrovertit	areopag	a subzista	drept-credincios
filosofie/ filozofie	bunăstare	a zmângăli	proces-verbal
fierăstrău/ ferăstrău	binefacere	aşază	cuvânt-cheie
halo/ halou	binoclu	afişează	cuvânt-înainte
hilaritate/ ilaritate	bancnotă	aranjează	cuvânt-titlu
încorporaţie/ incorporaţie	basma	agreează	cuvânt-vedetă
luminescenţă/ luminiscenţă	bistrou	va apărea	bună-creştere
mata/ matale	bazilică	să aibă	bună-cuviinţă
mănăstire/ mânăstire	bestseller	absolv (liceul)	rea-credinţă
mărgea/ mărgică	cocktail	ne angajăm	rea-voinţă
omoloagă/ omologă	capot	să afli	bine-credincios
pampas/ pampa	concluziv	a bate	bun-platnic
pătlăgea/ pătlăgică	caramelă	bate-ţi-l	rămas-bun
pântec/ pântece	cheeseburger	bântuie	rău-platnic

a pârpăli/ a perpeli	chebap	bâiguie	locotenent-major
penalty/ penalti	cowboy	bâjbâie	liber-profesionist
pezevenchi/ pezevenghi	adecvat	bâlbâie	mai-mult-ca-perfect
pieptăn/ pieptene	container	bombăne	mass-media
pocher/ poker	casierie	blestemă	play-backul
polonă/ poloneză	contor	creează	post-restant
a se pricopsi/ a se procopsi	crenvurst	creăm	prim-plan
proră/ provă	cromozom	creând	propriu-zis
puma/ pumă	contingent	eu continui	prim-viceprim-ministru
purcea/ purcică	chermeză	chiuie	printr-însul
pururi/ pururea	demagogă	va cădea	sus-numit
rămurea/ rămurică	dividend	eu copiez	prost-crescut
reincarnare/ reîncarnare	designer	copiind	proastă-creştere
roast beef/ rosbif	detartrare	muşchii se contractă	dar-ar
rugbi/ rugby	disertaţie	gripa se contractează	fir-ar
sandvici/ sendviş	disident	concurează la alergări	Introdu-l!
schimnic/ schivnic	delincvenţă	concură (tinde spre)	Nu-l introduce!
scovergă/ scovardă	prerie	convoacă	bună-credinţă
smeş/ smash	proroc	constituie	redactor-şef adjunct
solilocviu/ soliloc	airbag	deşală	rendez-vous
standby/ stand-by	excavator	declanşează	rochiţa-rândunicii
stras/ ştras	escroc	se descurajează	cu sânge-rece
sturlubatic/ şturlubatic	ierbar	să descrii	stea-de-mare
surcea/ surcică	ierbos	el dădea explicaţii	sui-generis
şinşilă/ cincila	ienibahar	dăinuie	v-ar plăcea
tumoare/ tumoră	ierarh	depăn	remake-uri
turturea/ turturică	erbacee	Nu te duce!	secerătorii-treierători
votcă/ vodcă	eczemă	Nu zice!	de bunăvoie
a zbârli/ a zburli	fairplay	Nu face!	bine mirositor
avui/ avusei	fascicul	Nu spune!	bună purtare
biruie/ biruieşte	aspectuos	Nu fi!	de prim rang
cheltuie/ cheltuieşte	feedback	Nu bate!	cu bună ştiinţă
se chinuie/ se chinuieşte	filigran	Nu cădea!	prim ajutor
a datora/ a datori	filologă	Fii atent!	bună voie (veselie)

datorează/ datorește	firimitură	degajă (emană)	
dibuie/ dibuiește	fitness	degajează (eliberează)	
dăngăne/ dăngănește	fratricid	eu enumăr	
Ghicește!/ Ghici!	funeralii	enumeră	
se huiduie/ se huiduiesc	fizioterapeut	se evaporă	
orbecăie/ orbecăiește	glasvand	evacuează	
prelimineză/ prelimină	ghionoaie	extirpă	
rabatează/ rabate	genufleziune	să evolueze	
răşchiră/ răşchirează	ghips	evaluez	
reanimă/ reanimează	giardia	efectuez	
coperţi/ coperte	itinerar	fulguieşte	
se străduieşte/ se străduie	iederă	fusei/ fui	
se tânguieşte/ se tânguie	aisberg	decernează	
ţăcăne/ ţăcăneşte	impiegat	să fii	
eu ţesal/ eu ţesăl	japonolog	gâfâie	
ei zgândăresc/ ei zgândăr	jacuzzi	gâlgâie	
cicatrice/ cicatrici	jackpot	se hărţuiesc	
cerdace/ cerdacuri	jazzband	huruie	
canafi/ canafuri	afectuos	invocă	
amanete/ amaneturi	jurisconsult	izvorăşte	
hilar/ ilar	jăratic	incendiază	
cartilaj/ cartilagiu	kamikaze	intermediază	
crucifixe/ crucifixuri	knockout	invidiază	
biciuie/ biciuieşte	kitsch	inhibă	
învârte/ învârteşte	aeroportuar	instigă	
împuie/ împuiază	laptop	înşală	

Bibliografie:

1. Programa școlară pentru disciplina LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ Clasele a V-a – a VIII-a, Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației naționale nr. 3393 / 28.02.2017 MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE

2. DOOM2, Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Ioana Vintilă-Rădulescu (coord.), Editura Univers Enciclopedic, București, 2005

3. Popescu, Luiza, Costache, Tatiana, Lăzărescu, Gheorghe, ..Limba română. Teste grilă pentru admiterea în învăţământul superior", Ediţie revizuită şi adăugită, Editura METEOR PRESS, 2020